

С т а н о в и щ е

от проф. дфн Инна Иванова Пелева,
(Филологически факултет, ПУ „Паисий Хилендарски”)

относно труда на Биляна Борисова Гаврилова
(докторант на самостоятелна подготовка към Катедра по българска литература,
Факултет по славянски филологии, СУ „Свети Климент Охридски”)

на тема: *Българският художествен авангард.
Контексти. Типологизация. Проявления*

за придобиване на образователна и научна степен ‘доктор’
в област на висше образование 2. Хуманитарни науки,
професионално направление 2.1. Филология (Българска литература – Българска
литература от Освобождението до Втората световна война)

Със заповед № РД 38-195/24.03.2017 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски” съм назначена за член на научното жури, разглеждащо дисертационния труд на Биляна Борисова Гаврилова. Запознала съм се с предоставените от докторантката материали и документи по процедурата; те са в съответствие с изискванията на Правилника на СУ „Св. Климент Охридски” за прилагане на Закона за развитие на академичния състав в Република България.

Депозираното за обсъждане изследване „Българският художествен авангард. Контексти. Типологизация. Проявления” е с обем от 368 страници и включва пет глави, въведение, заключение, две приложения и библиография. Първите четири части от дисертацията представят многосъставното явление „европейски художествен авангард” и като собствено естетическа природа, и в обвързаността му с историко-политическите и социалнопсихологическите реалности на континента през първата половина на XX век, също така в обусловеността му от големите научни постижения през периода и от философските концепции, определящи доминатните характеристики на интелектуалния живот в Европа през първите десетилетия на отминалия век. В началните страници от изследването се формулира и възловата теоретико-методологическа презумпция, откъм която колегата гради собствената си интерпретация на осмислените в труда естетически (и не само естетически) феномени. Докторантката избира за опорна точка на своята културно- и литературноисторическа реконструкция тезите (1974) на Петер Бюргер за спецификата на „аисторическия” и на „историческия авангард”, за

отношенията и разликите между двете констелации от идеи и художествени изяви. (Като „аисторически авангард“ се мислят новаторските артпрактики, валидизирали се в този или онзи момент от развоя на конкретна културна парадигма, които все пак не променят *принципно* функциите и функционирането на естетическото в индивидуалния и в общностния свят, не проблематизират границите, дефиниращи „несводимите“ една към друга природи на „изкуството“ и на „действителността“). Към „историческия авангард“ пък – отново по Петер Бюргер – принадлежат художествени проекти/факти с „демиургичен“ потенциал, с амбицията не просто да променят генерално ситуацията в изкуството, а и света, и човека в света. Въпросната естетическа събитийност (типологията ѝ се конституира в първата третина на XX век) постулира по съвсем нов начин „... *отношението изкуство – свят, изкуство – човек. Светът и човекът престават да бъдат просто обект на изкуството, а то тяхна интерпретация – (раз)познаваема или не, приемлива или не, радикална или не. Изкуството е светът, светът е изкуство. Изкуството е човекът и неговият живот, човекът и неговият живот са изкуство*” (с. 3-4).

На базата на така мотивираното оразличаване между художнически платформи и продукции в предложената за обсъждане работа се изгражда визия за историята на българския художествен авангард – за културния обмен, който има роля при формирането на тази история, за националния и наднационалния контекст, сложил отпечатък върху сюжетите ѝ, за вътрешнотрансформационните процеси в рамките на явлението (каквото е „тук“), които също са част от случването ѝ. В историята на българския художествен авангард, презентирана от дисертацията, са вписани „експресионистичната революция“ на Гео Милев (и на списанията „Везни“ и „Пламяк“); разноредови текстове на Чавдар Мутафов; „Пролетен вятър“ на Никола Фурнаджиев като изява на една кубо-фовистична поетика; „новата вещественост“ като физиономичното за Далчевата лирика естетическо решение. В тълкувателския модел, защитен от докторантката, току-що споменатите имена/почерци консолидират територията и практиката на българския „аисторически“ художествен авангард. От своя страна „историческият“ художествен авангард у нас е осъществен, постигнат (повече или по-малко постигнат) във и чрез изявите на ямболския кръг „модернисти“ от годините след Първата световна война и на групата около списание „Новис“ (в тази част от изследването е обърнато специално внимание на текстовете на Ламар), във и чрез творби и жестове на Никола Вапцаров. Не е случайно, че близо една трета от внушителния обем на труда е ангажирана с разглеждане точно на Вапцаровото

художническо дело, на Вапцаровата фигура и поместеността ѝ в литературния процес у нас от 30-те – 40-те години на XX век. Авторката на труда вижда именно в лириката и в живеенето на Никола Вапцаров максимално пълноценното (в българска среда) възплъщение на репрезентативното за междувоенния „исторически“ авангард като тоталистки проект за естетизиране на ежедневието и обживяване/верификация на визионерския поетически образ на света.

Изследването на Биляна Гаврилова демонстрира богата професионална информираност, безспорни тълкувателски умения, способност продуктивно да се съчетават общият и частният план в реконструкцията – например културологичният тип възстановка на определен период от живота на Европа и литературоведското детайлно („близо“) четене на този или онзи български художествен текст...

Разбира се, както към всяко интерпретаторско построение и към това могат да се задават въпроси. Например по повод логическите основания, откъм които се дефинира характерното за „историческия“ авангард. Дали това, което се сочи за негова същност – снемането на границата между език и свят (говоря, очевидно, за конкретизацията на естетическата платформа в словесното изкуство), – е наистина само негова, отличаваща го от „всичко друго“ специфика. (Магията събира слово и действие и – чрез словото също – променя „даденото“, т.е. архаиката (благословията и клетвата са нейни наместници, присъстващи и до днес край нас) „знае“, че думите могат да правят „неща“, да се превръщат в тях. Оценностяването на животи-и-творчества като тези на Ботев, на Яворов произтича и от това, че споменатите „комплексни“ феномени „доказват“: словото може да се превръща в действителност, а действителността – „директно“ да се свежда до поезия). Би могло, иначе речено, да се твърди, че линията, разделяща езика от света, всъщност никога не е била безспорна наличност, та да е единствено събитие девалидизирането ѝ от страна на точно тази – авангардистката – художническа идеология/практика. А може да се защитава и обратната позиция: никой никога не е успял „да махне“ зида между езика и света – и „историческите“ авангардисти също; в различни векове (и в различни формати артикулирано) именно осъзнаването на тази безнадеждна разлъченост ражда отново и отново трагическа рефлексия над човешкия жребий. (Хаджи Димитър е мъртъв и поетът, изписал „Жив е той, жив е...“, знае това, както и всички ние – през цялото време откак рецитираме известната творба; в по-зрелите си години Радичков сугестира тежко чувство на разочарование, сочейки как от заклинателните обещания във финала на поемата „Септември“ нищо не се е осъществило, как поезиите не са метаморфозирали в живот;

показателно е, че и в Заключениеето на обсъждания дисертационен труд се появява най-после квалификацията „утопия”, когато иде реч за проекта на „историческия” литературен авангард изкуството да стане живот и животът – изкуство...)

Тези размишления (тук съвсем схематично щрихирани заради допустимия обем на едно ‘становище’) не са повлияли на изцяло положителното ми отношение към разглеждания дисертационен текст – зад него стои много и честен литературоведски труд с ред впечатляващи постижения. Именно поради тази си убеденост бих препоръчала своевременното издаване на изследването, за да може по-широката аудитория с хуманитаристки интереси да се запознае с него (последният чисто коректорски прочит на текста би изчистил някои недоглеждания, вероятно неминуеми при създаването на един толкова обемен текст).

Накрая ще добавя, че авторефератът адекватно и пълно пресъздава основните тези и опорните аргументи в дисертацията; публикациите по темата ѝ (6 на брой) отразяват възлови моменти от научното повествование, разгърнато в „Българският художествен авангард...”; посочените в самооценката на докторантката научни приноси на труда са действително налични.

Като имам предвид казаното дотук и най-вече безспорните научноизследователски качества, засвидетелствани в предоставения за разглеждане дисертационен текст, **убедено подкрепям присъждането на образователната и научната степен ‘доктор’** в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (*Българска литература – Българска литература от Освобождението до Втората световна война*) **на Биляна Борисова Гаврилова** за труда ѝ „Българският художествен авангард. Контексти. Типологизация. Проявления”.

31.05.2017,

Пловдив

Изготвил становището:

проф. дфн Инна Пелева